

інструментом здійснення захисту суб'єктів господарської діяльності України в міжнародній торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Підприємницьке право України : підручник / за заг. ред. Р. Шишки. Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ «Еспада», 2000. 480 с.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18-22. Ст. 144.
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. : В. Тацій (голова редкол.) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид. переробл., допов. Харків : Право, 2011. 1128 с.
5. Корчак Н. Загальні положення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 2. С. 7-9.
6. Плетньова О. Сутність спеціальних процесуальних засад діяльності Антимонопольного комітету України й особливості їх правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 11. С. 127-130.

УДК 342.95 (477)

ДО ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ ОСІБ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ ПРЕДСТАВНИКАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ (СУДОЧИНСТВІ)

Приходько Олександр Іванович,
здобувач кафедри адміністративного
та митного права
(Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна)

Стаття присвячена визначенню складу осіб, які можуть бути представниками в адміністративному процесі (судочинстві). Встановлено, що склад осіб, які можуть бути представниками в адміністративному процесі, одночасно визначається за допомогою прямої вказівки на осіб, які можуть бути представниками, та осіб, які не можуть бути представниками. Доведено, що на практиці ці два способи визначення складу осіб, які можуть бути представниками в адміністративному процесі (судочинстві), доповнюють один одного та сприяють допуску до участі у справі лише належних представників.

Проаналізовано чинне процесуальне законодавство та визначено вичерпний перелік осіб, які можуть бути представниками в адміністративному процесі (судочинстві). Зазначається, що передумовою виникнення статусу представника є відповідні норми матеріального права.

Акцентовано увагу на особливостях залучення осіб як представників, розглянуто документи, якими підтверджується їхній статус. Визначено, що залежно від виду представника документи, якими підтверджується його статус, будуть різними. Обґрунтовано, що адвокат має абсолютне право бути представником в адміністративному процесі, а участь усіх інших осіб як представників пов'язується з низкою вимог, які стосуються осіб, представництво

яких здійснюється, характеристик адміністративної справи, що розглядається судом, часу виникнення представництва тощо. З'ясовано, що передбачені адміністративним процесуальним законодавством винятки з «адвокатської монополії» на представництво інших осіб у судах узгоджуються з відповідними конституційними приписами.

Встановлено недоліки та прогалини чинного процесуального законодавства щодо залучення й участі окремих представників в адміністративному процесі, а також ризики для практики їх застосування, у зв'язку із чим сформульовано пропозиції щодо їх подолання шляхом внесення змін і доповнень до положень Кодексу адміністративного судочинства України.

Ключові слова: адвокат, адміністративний процес (судочинство), законний представник, представництво, представник, фізична особа.

REGARDING THE DETERMINATION OF COMPOSITION OF PERSONS WHO MAY ACT AS REPRESENTATIVES IN ADMINISTRATIVE PROCESS (LEGAL PROCEEDINGS)

Prykhodko Oleksandr Ivanovych,
Postgraduate Student of the Department
of Administrative and Customs Law
(University of Customs and Finance,
Dnipro, Ukraine)

The article is devoted to the definition of the composition of persons who may act as representatives in an administrative process (legal proceedings). It is established that the composition of persons who may act representatives in the administrative process is simultaneously determined by direct reference to persons who may be representatives and those who may not be representatives. It is proved that in practice these two ways of determining the composition of persons who may act as representatives in the administrative process (legal proceedings) complement each other and facilitate the admittance of only proper representatives to participate in a case.

The current procedural legislation is analyzed and an exhaustive list of persons who may act as representatives in the administrative process (legal proceedings) is defined. It is noted that the prerequisite for the emergence of the status of representative is the relevant rules of substantive law.

The attention is focused on the peculiarities of attracting persons as representatives and the documents, which confirm their status, are considered. It is determined that, depending on the type of representative, the documents confirming their status will be different. It is substantiated that the lawyer has an absolute right to act as a representative in the administrative process, and the participation of all other persons as representatives is associated with a number of requirements, in particular persons whose representation is carried out; characteristics of the administrative case, which is considered by the court; the time of the establishment of the representative office, etc. It is clarified that the exceptions from the "lawyer monopoly" provided for by administrative procedural law to the representation of other persons in the courts are in accordance with the relevant constitutional requirements.

The shortcomings and gaps of the current procedural legislation concerning the involvement and participation of individual representatives in the administrative process, as well as the risks for the practice of their application, are identified, in connection with which proposals were made to overcome them by introducing amendments and additions to the provisions of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine.

Key words: lawyer, administrative process (legal proceedings), legal representative, representation, representative, individual.

Постановка проблеми. В умовах адміністративної реформи та змін, що відбуваються в судовій системі, процесуальному законодавстві, питання забезпечення належного й ефективного представництва в адміністративному процесі (судочинстві) набувають великого теоретико-практичного значення.

Правозастосовна практика доводить, що баланс інтересів держави і фізичних та юридичних осіб, отже, ефективний захист їхніх прав, свобод та інтересів від порушень із боку суб'єктів владних повноважень, потребують переосмислення засад і способів організації інституту представництва в адміністративному процесі (судочинстві). Досягнення цієї мети неможливе без визначення складу осіб, які можуть бути представниками в адміністративному процесі (судочинстві), та характеристики їхнього правового статусу.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. У результаті проведеного аналізу сучасної наукової літератури зазначимо, що питання визначення складу представників в адміністративному процесі (судочинстві) частково вже висвітлювалися у працях таких учених, як: В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, І.І. Діткевич, М.В. Джафарова, В.С. Заяць, С.В. Ківалов, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда, М.І. Смокович, С.Г. Стеценко, Х.П. Ярмакі й ін. Водночас проведення реформи правосуддя, оновлення процесуального законодавства торкнулося й інституту представництва, що виявилось, серед іншого, у зміні складу осіб, які можуть бути представниками.

Саме тому метою статті є встановлення складу осіб, які можуть бути представниками в адміністративному процесі (судочинстві), та їх загальна характеристика.

Виклад основного матеріалу. Аналіз § 2 гл. 4 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [1] доводить, що встановлення кола осіб, які можуть бути представниками, здійснюється одночасно двома способами. Перший полягає у прямому визначенні осіб, які можуть бути представниками (ст. 57 КАС України), а другий – «від зворотного», у визначенні осіб, які не можуть бути представниками (ст. 58 КАС України). Водночас використання цих способів не є помилковим, а тільки сприяє правильному визначенню осіб, які можуть бути представниками в конкретній адміністративній справі, та їх допуску до представництва.

Практичне застосування цих положень можна собі уявити так. Спочатку перевіряється відповідність переліку осіб, які можуть бути представниками (ст. 57 КАС України), та допускаються до представництва лише прямо визначені особи. Уже після цього проводиться аналіз умов, за яких ці особи не можуть бути представником (ст. 58 КАС України), та, за необхідності, здійснюється їх «відсіювання».

Підтвердження цих тез знаходимо і в інших наукових працях. Так, на думку В.С. Заяць, здійснювати конкретизацію представників як суб'єктів представництва в судовому адміністративному процесі серед інших суб'єктів права необхідно на підставі їхньої адміністративної процесуальної правосуб'єктності та врахування вимог КАС України щодо осіб, які не можуть бути представниками [2, с. 12]. І.І. Діткевич у договірному представництві виокремлює такі підвиди: 1) адвокатське представництво; 2) представництво працівниками інтересів юридичних осіб; 3) представництво, здійснюване іншими особами, допущеними судом до представництва [3, с. 14]. Ця класифікація, хоча і не враховує всіх представників, однак сформована аналогічним чином.

У ст. 57 КАС України визначено перелік осіб, які можуть бути представниками в адміністративному судочинстві. Це, зокрема:

- адвокат (ч. 1 ст. 57 КАС України);
- законний представник (ч. 1 ст. 57 КАС України);

- фізична особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність (ч. 2 ст. 57 КАС України);

- посадові особи органів або інші особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб або осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена (ч. 3 ст. 57 КАС України).

Є сенс охарактеризувати їх.

Правові підстави для визначення адвоката представником в адміністративному судочинстві закладено в Конституції України, у ч. 4 ст. 1312 якої зазначено, що «виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення» [4]. Крім того, у ч. 2 ст. 16 КАС України передбачено, що представництво в суді як вид правничої допомоги здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, установлених законом [1]. Отже, адвокат має абсолютне право бути представником в адміністративному судочинстві, особливих умов допуску якого до представництва не встановлено (за винятком положень ч. 2 ст. 58 КАС України).

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом [5]. Підтвердженням статусу адвоката, відповідно до ч. 1 ст. 12 зазначеного Закону, є свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України.

Законні представники. З аналізу цих положень ст. 56 КАС України вбачається, що участь законних представників у справі залежно від правового статусу осіб-учасників справи може бути обов'язковою (законні представники захищають права, свободи й інтереси таких учасників справи) або необов'язковою (законні представники можуть захищати права, свободи й інтереси таких учасників справи). У першому випадку такими особами є малолітні та неповнолітні особи, які не досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, недієздатні фізичні особи; у другому – неповнолітні особи, які досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, неприцездатні фізичні особи і фізичні особи, цивільна дієздатність яких обмежена.

Відповідно до ст. 56 КАС України, законними представниками є батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом. Відкритість цього переліку свідчить про те, що решта осіб, які можуть бути законними представниками, визначаються іншими актами законодавства. Як приклад можна зазначити одне з визначень цього поняття, наведене в чинному законодавстві. Так, згідно з абз. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про громадянство України», законні представники – батьки, усиновителі, батьки-вихователі, прийомні батьки, патронатні вихователі, опікуни, піклувальники, представники закладів, які виконують обов'язки опікунів і піклувальників [6].

Матеріальні засади законного представництва закладено в Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) [7], де передбачено, що батьки (усиновлювачі) є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей (ч. 1 ст. 242), а опікун є законним представником малолітньої особи та фізичної особи, визнаної недієздатною (ч. 2 ст. 242).

Батьками, згідно з положеннями Сімейного кодексу України (далі – СК України) [8], є батько та матір, зокрема прийомні батьки. В.С. Заяць батьків (батька і матір) відносить до першої категорії законних представників як осіб, що мають найближчий до дитини ступінь родинних зв'язків [2, с. 15].

Статус батьківства має підтверджуватися належними документами. Як зазначає С.Г. Керимов, «право батьків представляти своїх малолітніх дітей ґрунтується на такій

складній юридичній сукупності, як норма закону і подія (народження дитини), а для представництва батька до того ж потрібна наявність акта цивільного стану (шлюбу з матір'ю дитини), правочину (заява про визнання себе батьком дитини за відсутності шлюбу з матір'ю), рішення суду про визнання батьком дитини (ст. ст. 121-129 СК України)» [9, с. 12-13].

Усиновлювачі, відповідно до ст. ст. 207, 229-232 СК України [8], прирівнюються до батьків, тому також є законними представниками. Підтвердженням факту усиновлення, отже, статусу усиновлювача, згідно з положеннями ч. 1 ст. 207, ст. ст. 223-225 СК України, є рішення суду.

Опіка встановлюється над малолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, які визнані недієздатними (ст. 58 ЦК України). Опіка встановлюється за рішенням суду, зокрема в разі визнання фізичної особи недієздатною (ч. 1 ст. 60 ЦК України); над малолітньою особою, якщо під час розгляду справи буде встановлено, що вона позбавлена батьківського піклування (ч. 3 ст. 60 ЦК України).

Варто звернути увагу і на піклувальників, правовий статус яких є близьким до опікунів. Хоча в ст. 56 КАС України їх прямо не названо як законних представників, їх віднесення до останніх є цілком слушним, оскільки перелік законних представників є відкритим. Піклування встановлюється над неповнолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена (ст. 59 ЦК України). Піклування також встановлюється за рішенням суду: у разі обмеження цивільної дієздатності фізичної особи (ч. 2 ст. 60 ЦК України); якщо буде встановлено, що фізична особа позбавлена батьківського піклування (ч. 4 ст. 60 ЦК України).

Крім того, законними представниками дітей, які діють як опікуни або піклувальники, є батьки-вихователі (ч. 4 ст. 2566 СК України).

Якщо над фізичною особою, яка перебуває в навчальному закладі, закладі охорони здоров'я або закладі соціального захисту населення, не встановлено опіку чи піклування або не призначено опікуна чи піклувальника, опіку або піклування над нею здійснює цей заклад (ст. 66 ЦК України), отже, цей заклад і є законним представником такої особи. Аналогічне положення передбачено у ст. 245 СК України і щодо дітей, які постійно проживають у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, – функції опікуна та піклувальника покладаються на адміністрацію цих закладів.

Інші особи, визначені законом. Установлення відкритого переліку таких осіб зумовлено потребою врахування всіх випадків законного представництва, однак містить застереження, відповідно до якого такі особи мають бути визначені законом. Серед таких інших осіб можна зазначити повнолітніх дітей (сина чи дочку) як законних представників своїх непрацездатних, немічних батьків (ч. 2 ст. 172 СК України); повнолітніх осіб, які до прибуття в Україну добровільно чи через звичаї країни походження взяли на себе відповідальність за виховання дитини, – як законних представників особи віком до вісімнадцяти років (п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [10]) тощо.

Зазначимо, що положеннями КАС України визначено, якого із законних представників необхідно залучати до участі у справі, зокрема батька чи матір. Припустимо, що з метою забезпечення захисту прав, свобод та інтересів відповідних осіб достатньо участі хоча б одного із законних представників, але це не виключає можливості залучення всіх законних представників. Однак за наявності суперечок між декількома законними представниками, у чому суд може вбачати порушення інтересів

відповідної особи, суд, відповідно до ч. 7 ст. 56 КАС України, може залучити до участі у справі відповідний орган чи особу, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Відповідно до ч. 6 ст. 56 КАС України, законні представники можуть доручати ведення справи в суді іншим особам, які за законом мають право здійснювати представництво в суді [1]. Таке представництво нерідко в науковій літературі називають «подвійним представництвом» [11, с. 13].

Фізична особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність, може бути представником у справах незначної складності та в інших випадках, визначених КАС України (ч. 2 ст. 57 КАС України). Одразу зауважимо, що в наведеному положенні зроблена спроба передбачити як перелік справ, в яких може допускатися представництво фізичною особою, так і безпосередньо вимоги до такої фізичної особи. Розглянемо ці два блоки, які є обов'язковими для характеристики фізичної особи-представника в адміністративному процесі.

Так, фізична особа може бути представником у справах незначної складності та в інших випадках, визначених КАС України. Підкреслимо, що зв'язування можливості бути представником фізичної особи з адміністративними справами незначної складності (малозначні справи) узгоджується з положеннями ч. 5 ст. 1312 Конституції України як виняток щодо представництва.

У ч. 6 ст. 12 КАС України для цілей адміністративного судочинства встановлено, які справи є справами незначної складності. Цей перелік справ є відкритим, що дозволяє судді в кожному конкретному випадку дійти висновку про незначну складність справи (зокрема, з урахуванням ознак, установлених у ч.ч. 3, 4 ст. 257, ч. 1 ст. 263 КАС України), за винятком справ, які не можуть бути розглянуті за правилами спрощеного позовного провадження (зокрема, справи, визначені ч. 4 ст. 12 КАС України). Звідси виходить, що: по-перше, перелік справ незначної складності, отже, справ, у яких представником може бути фізична особа, досить великий; по-друге, у деяких випадках від висновку суду (про незначну складність справи) залежить можливість залучення фізичної особи представником.

Остання теза створює проблеми практичного характеру, зокрема щодо участі у справі представника (фізичної особи) до ухвалення судом висновку про незначну складність справи. З огляду на неврегульованість положеннями КАС України представництва в цій ситуації, вважаємо, що в разі звернення до суду з позовом особа наполягає на незначній складності справи (подається відповідне клопотання) – її представником може бути фізична особа.

Щодо інших випадків, у яких представником може бути фізична особа, звернемо увагу на таке. Згідно із ч. 2 ст. 57 КАС України, такі випадки мають бути визначені виключно КАС України [1]. Водночас з аналізу його положень вбачається, що таких «випадків» не передбачено, тому це положення виконує формальну роль, страхуючи можливе їх виникнення в майбутньому, унаслідок унесення змін до КАС України.

Серед вимог до фізичної особи-представника є лише наявність адміністративної процесуальної дієздатності. Як встановлено ч. 2 ст. 43 КАС України, адміністративна процесуальна дієздатність належить фізичним особам, які досягли повноліття і не визнані судом недієздатними [1]. Такі мінімальні вимоги до фізичної особи-представника не враховують ні освіту, ні досвід роботи, залишаючи вирішення цих питань на розсуд особи, яка безпосередньо і довіряє представляти свої інтереси.

Органи або інші особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Згідно із ч. 3 ст. 57 КАС України [1], такі органи або інші особи можуть бути представниками, крім випадків, коли такі органи й особи є стороною чи третьою

особою у справі. Одразу зауважимо термінологічну неузгодженість, наявну в цьому положенні. Якщо органи представляють у суді їх посадові особи, що цілком логічно, то не зовсім зрозуміло, яким чином «інших осіб» також представляють їх посадові особи. У зв'язку із цим варто внести зміни до цього положення, наприклад, після слів «посадові особи» доповнити його словами «або їх представники».

Знову ж таки і цей виняток з «адвокатської монополії» узгоджується з положеннями ч. 5 ст. 1312 Конституції України, оскільки йдеться про представництво малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Визначальним є те, що такі органи або інші особи мають бути визначені виключно законом, що унеможливило б на підзаконному рівні уповноваження окремих органів або інших осіб звертатися до суду в інтересах цих осіб. Серед таких органів можна навести центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей (Міністерство соціальної політики України), орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері сім'ї та дітей, служби у справах дітей місцевих державних адміністрацій, які, відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», мають право представляти за необхідності інтереси дітей у судах [12]. Також це можуть бути органи опіки та піклування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, до повноважень яких, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», належить захист прав та інтересів постраждалої дитини, особи, яка є недієздатною особою, дитини-кривдника, зокрема шляхом звернення до суду (п. 1 ч. 1, п. 6 ч. 2 ст. 9) [13].

До осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб або осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена, насамперед варто віднести Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, який, відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», має право з метою захисту прав і свобод людини і громадянина особисто або через свого представника установленим законом порядком звертатися до суду по захист прав і свобод осіб, які через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права і свободи; брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за їхніми позовами (заявами, клопотаннями (поданнями) тощо) [14].

Аналіз інших положень чинного законодавства свідчить про те, що перелік осіб, які можуть бути представниками, не обмежується положеннями ст. 57 КАС України. Так, у ст. 279 КАС України встановлено особливості здійснення представництва у справах, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму. Відповідно до положень цієї статті, як представник кандидата (без додаткового уповноваження) діє особа, яка, відповідно до закону про вибори, зареєстрована як уповноважений представник або довірена особа кандидата (ч. 1 ст. 279 КАС України); як представник відповідної партії (блоку), місцевої організації партії, ініціативної групи референдуму (без додаткового уповноваження) діє особа, яка, відповідно до закону про вибори чи референдум, зареєстрована як уповноважена особа (представник) партії (блоку), місцевої організації партії, ініціативної групи референдуму (ч. 2 ст. 279 КАС України).

В абз. 3 пп. 11 п. 161 р. XV Конституції України передбачено, що представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [15], здійснюється за

правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

Зазначений Закон про внесення змін до Конституції України набрав чинності 30 вересня 2016 р., тому представництво у справах, розпочатих до цієї дати, здійснюється за правилами, передбаченими в попередній редакції КАС України (від 3 серпня 2017 р.). Отже, представником може бути фізична особа, яка, відповідно до ч. 2 ст. 48 КАС України, має адміністративну процесуальну дієздатність. Представництво в адміністративних справах, розпочате до 30 вересня 2016 р., і сьогодні, до ухвалення остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню, може здійснюватися фізичною особою, яка має адміністративну процесуальну дієздатність. Зрозуміло, що кількість таких справ невелика, із часом зменшується, колись взагалі зникне, однак збереження права фізичної особи бути представником спрямовано на забезпечення правової визначеності у процесуальних відносинах та сприяє полегшенню переходу до оновлених правил представництва в судах, зокрема в адміністративних.

Висновки. У результаті проведеного дослідження охарактеризовано використані в КАС України способи визначення складу осіб, які можуть бути представником в адміністративному процесі (судочинстві), встановлено їх перелік. Обґрунтовується думка, що лише адвокат має абсолютне право бути представником в адміністративному процесі (судочинстві), а участь усіх інших осіб як представників пов'язується з низкою вимог, які стосуються, зокрема: осіб, представництво яких здійснюється; характеристик адміністративної справи, що розглядається судом; часу виникнення представництва тощо.

Встановлено недоліки та прогалини процесуального законодавства, яким урегульовано питання залучення й участі окремих представників в адміністративному процесі (судочинстві), у зв'язку із чим запропоновано внести зміни до положень КАС України.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-37. Ст. 446.
2. Заяць В.С. Правове регулювання участі представника у судовому адміністративному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 23 с.
3. Діткевич І.І. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2011. 20 с.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
6. Про громадянство України : Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
8. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21. Ст. 135.
9. Керимов С.Г. Представництво за законом в цивільному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2006. 19 с.
10. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 16. Ст. 146.

11. Гелецька І.О. Правове регулювання відносин представництва у цивільному праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2005. 24 с.

12. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 6. Ст. 35.

13. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

14. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.

15. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 532.

УДК 342.9

ПОНЯТТЯ «ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ» І «ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ» У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Сибіга Олександр Миколайович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та банківського права
(Навчально-науковий інститут права
імені князя Володимира Великого
ПрАТ «Міжрегіональна академія
управління персоналом»,
м. Київ, Україна)

У роботі досліджено особливості розкриття в національному законодавстві і юридичній літературі понять «доступ до інформації» і «право на інформацію». Акцентовується увага на тому, що категорія «доступ до інформації» охоплює доступ до відкритої інформації, різновидом якої є публічна інформація, і до інформації з обмеженим режимом доступу, а саме конфіденційної, таємної і службової інформації. Робиться висновок, що «доступ до інформації» як категорія юридичної науки та чинного законодавства має різні форми прояву, кожна з яких забезпечується відповідною правовою процедурою, порушення якої породжує певні юридичні наслідки, зокрема у вигляді юридичної відповідальності. Наголошується на тому, що термін «право на інформацію» не завжди вживається в національному законодавстві, хоча в юридичній науці він визнається об'єднуючим поняттям для всіх інформаційних прав особи і найчастіше трактується в законодавстві як право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію.

Ключові слова: публічна інформація, забезпечення доступу до публічної інформації, право на інформацію, інформаційні права.